

УДК 369.04(477)

М. І. Мальованийкандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту,
Уманський національний університет садівництва, Україна
mihaiiii@mail.ru

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто стан та умови фінансового забезпечення державного соціального страхування в Україні. Здійснено порівняльний аналіз фінансування різних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування. Визначено основні проблеми фінансового забезпечення державного соціального страхування в Україні в сучасних умовах кризи державних фінансів. Запропоновано основні шляхи оптимізації фінансування системи загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Ключові слова: соціальне страхування, фінансове забезпечення, фінансові ресурси, бюджет, страховий внесок.

М. И. Малеванийкандидат экономических наук, доцент кафедры финансов и кредита,
Уманский национальный университет садоводства, Украина

ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ СИСТЕМЫ ОБЩЕОБЯЗАТЕЛЬНОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО СОЦИАЛЬНОГО СТРАХОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Аннотация. Рассмотрены состояние и условия финансового обеспечения государственного социального страхования в Украине. Осуществлен сравнительный анализ финансирования различных видов государственного социального страхования. Определены основные проблемы финансового обеспечения государственного социального страхования в Украине в современных условиях кризиса государственных финансов.

Ключевые слова: социальное страхование, финансовое обеспечение, финансовые ресурсы, бюджет, страховой взнос.

Mykhaylo MalyovanyiPhD in Economics, Associate Professor, Uman National University of Horticulture, Ukraine
1 Instytutska St., Uman, 20305, Cherkasy region, Ukraine

FINANCIAL ASPECTS OF MANDATORY STATE SOCIAL INSURANCE FUNCTIONING IN UKRAINE

Abstract. Mandatory state social insurance is one of the most important forms of population social protection in modern conditions. A share of mandatory state social insurance expenses accounts for 45-50% of all expenses of the social protection system. During the last years, mandatory state social insurance expenses in Ukraine increased from 9.29% GDP in 1996 to 17.75% GDP in 2011. In addition, there is a considerable amount of problems of state social insurance system functioning, which, first of all, are connected to financial support of its different types. The performed analysis indicated there was a significant deficit of financial resources in the retirement insurance system of Ukraine. The author revealed that since 2004 the Pension Fund of Ukraine has been receiving considerable funds from the State Budget of Ukraine yearly. Nevertheless, its deficit increases yearly. For example, a share of deficit in total expenses of the Pension Fund of Ukraine grew from 4.9% in 1996 to 32.4% in 2012. Deterioration of demographic conditions negatively affected financial stability of the Pension Fund of Ukraine due to a breach of its balance. A complicated state of retirement system financing influences possibilities of the state to provide support of other types of mandatory state social insurance in a corresponding manner. It is important to notice that other types of mandatory state social insurance have such an important role for population social protection as retirement support. Simultaneously, the analysis of financing of these types indicated a relatively stable situation compared to retirement insurance. The positive state of these insurance types is apparent from both sufficient financing of the Social Insurance Funds budgets due to insurance fee payment and consideration of the level of social payments. Although the system of social insurance of Ukraine consists of elements of social insurance, social protection, and social provision, the author states that the modern system of social insurance in Ukraine does not respond the insurance principles in full measures at the same time. All these factors negatively influence the long-term financial stability of state non-budget target insurance funds. Therefore, improvement of state non-budget funds financial activity should be primarily aimed at insurance principle development in order to increase insurance payments and provide financial stability of the whole mandatory state social insurance system. There is a need for rapid meeting of ongoing problems, which impede full-fledged social insurance institute establishment.

Keywords: social insurance; financial support; financial resources; budget; insurance payment.

JEL Classification: G22, H53, H55

Постановка проблеми. У сучасних умовах демографічної кризи та нестійкої економічної ситуації, що негативно позначається на державних фінансах, необхідною умовою подальшого функціонування системи соціального захисту в Україні є надання пріоритету активним її формам, і передусім – соціальному страхуванню як основному способу компенсації соціальних ризиків для економічно активного населення. Особливості фінансового забезпечення соціального страхування (формування доходів переважно за рахунок сплати страховик внесків, що нараховують на заробітну плату або інші види доходу застра-

хованих осіб) дають змогу державі зменшити навантаження на державний бюджет та органічно поєднувати принципи особистої відповідальності громадянина і солідарності всіх членів суспільства. Фінанси соціального страхування є важливою складовою державних фінансів і, як слушно зауважує Савченко Н., дозволяють здійснювати компенсацію соціальних ризиків шляхом перерозподілу частини національного доходу між окремими групами населення в автономному режимі з урахуванням міри соціального ризику та розмірів трудової участі кожного члена суспільства у формуванні національного доходу [1, с. 111]. Тому, на наше

переконання, саме соціальне страхування відповідає сучасним умовам розвитку громадянського суспільства, що стає все більш самоврядним і самовідповідальним механізмом, якому притаманний такий перерозподіл доходів для вирішення соціальних проблем, який не знижує трудову й підприємницьку мотивацію громадян. З огляду на це надзвичайно важливим для держави є формування фінансово стійкої системи державного соціального страхування, що можливо лише за умови врахування основних особливостей фінансування цієї сфери в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми становлення та розвитку соціального страхування завжди були у центрі уваги як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, зважаючи на ті соціально-економічні процеси, що відбуваються у світовій економіці. Проблемні аспекти формування та використання фінансових ресурсів системи соціального страхування відображені в багатьох працях вітчизняних учених, серед яких: Н. П. Борецька [2], Д. Карамишев [3], І. І. Кичко [4], М. М. Руженський [5], А. А. Сидорчук [6], В. Б. Тропіна [7] та інші. Ці питання вивчали такі зарубіжні науковці й практики, як Г. Еспінг-Андерсен (Esping-Andersen, 1990) [8], Ю. Хірой (Hiroy, 1992) [9], В. Д. Роїк (Roik, 2005) [10], Ж. Бішот (Bichot, 1995) [11], М. Цічон, В. Шольз, А. ван де Меерендонк, К. Хагемеєр, Ф. Бертраноу і П. Пламодон (Cichon, Scholz, van de Meerendonk et al., 2004) [12], С. Деверо (Devereux, 2011) [13] та ін. Однак попри значну кількість досліджень із означеної проблематики, питання фінансового забезпечення державного соціального страхування, особливо в контексті нових соціально-економічних викликів, які нині постають перед суспільством, вивчені недостатньо мірою і потребують подальшого дослідження.

Мета статті – оцінка стану та визначення тенденцій розвитку фінансового забезпечення загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні, виявлення основних проблем його функціонування і розробка шляхів їх розв'язання в умовах сучасних соціально-економічних викликів.

Основні результати дослідження. Система загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні представлена чотирма видами, впровадження яких регулюється окремими законами і фінансується через спеціальні позабюджетні фонди. Незважаючи на те, що сьогодні в Україні соціальне страхування здійснюється як через державні, так і через недержавні страхові інститути, вагома частка всіх фінансових витрат припадає на систему загальнообов'язкового державного соціального страхування, що охоплює більшість працездатного та непрацездатного населення країни і є, поряд із бюджетною системою, одним із основних джерел фінансування соціальних виплат та допомог (рис. 1).

Частка витрат загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні складає близько 45–50%

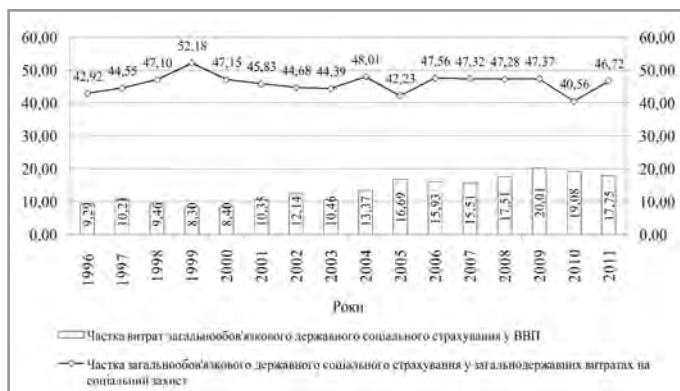

Рис. 1. Частка витрат загальнообов'язкового державного соціального страхування у ВВП України та загальнодержавних витратах на соціальний захист, %

Джерело: Розраховано автором на основі даних Державної служби статистики [14]

усіх витрат системи соціального захисту. При цьому частка цих витрат у ВВП країни з кожним роком зростає, що надзвичайно важливо як для фінансової системи країни загалом, так і для соціального захисту населення зокрема. За останні роки витрати загальнообов'язкового державного соціального страхування зросли від 9,29% ВВП у 1996 році до 17,75% ВВП у 2011 році. За цим показником Україна випереджає більшість країн Європи [15].

Незважаючи на доволі стабільне функціонування більшості видів загальнообов'язкового державного соціального страхування, мусимо констатувати, що створити повноцінну та ефективну систему соціального страхування в Україні, на жаль, і досі не вдалось. Одну з основних причин цього ми вбачаємо в наявності значних організаційних та фінансових проблем, що притаманні різним видам загальнообов'язкового державного соціального страхування, і зокрема пенсійному страхуванню.

Сучасні фінансові показники, які характеризують систему пенсійного страхування, засвідчують поглиблення кризи у цій сфері. Протягом усіх років незалежності України пенсійне забезпечення було і є одним із найбільш затратних видів системи соціального страхування населення. При цьому з кожним роком частка ВВП, яка спрямовується на фінансування виплат пенсій, зростає. Якщо в 1991 році на пенсійне забезпечення спрямовувалося 9,51% ВВП, то у 2012 році – 16,95%. Загалом у країнах ЄС це співвідношення складає близько 13%, хоч і коливається від 7,21% в Ірландії до 16,1% в Італії [15]. Сьогоднішній фінансовий стан Пенсійного фонду України характеризується значним дисбалансом власних доходів та витрат, що спричиняє щорічне зростання дефіциту фінансових ресурсів у системі пенсійного страхування (рис. 2).

Якщо в 1996 році дефіцит Пенсійного фонду України дорівнював 375,6 млн. грн., то у 2012 році – 75,1 млрд. грн. При цьому частка дефіциту в загальних витратах Пенсійного фонду України збільшилася від 4,9% у 1996 році до 32,4% у 2012 році. Основною причиною цього є стрімке зростання витрат на виплату пенсій, що випереджає темпи росту власних доходів Пенсійного фонду України. Протягом 1996–2012 рр. видатки Пенсійного фонду України збільшувалися у 1,5 рази швидше, ніж власні доходи. Якщо середньорічний темп зростання витрат Пенсійного фонду України у цей період становив 22,35%, то власних доходів – 19,92% [16]. Такий стрімкий ріст витрат пояснюється, насамперед, не стільки зростанням чисельності пенсіонерів (в останні роки спостерігається навіть зменшення їхньої кількості), як цілим рядом законодавчих змін, що стосуються порядку визначення середнього і мінімального розміру пенсій та розширення кількості пільгових категорій пенсіонерів, які мають право на підвищені розміри пенсійних виплат.

Ситуацію погіршує той факт, що сьогодні держава вичерпала всі свої можливості щодо збільшення надходжень до Пенсійного фонду України за рахунок підвищення розміру страхових внесків, які є одними із найбільших у Європі та світі. Водночас, заходи, які приймаються для поліпшення ситуації в пенсійній сфері – підвищення пенсійного віку, збільшення розміру мінімального страхового стажу, скорочення пільгових пенсій тощо, – нівелюються незавершеною пенсійною реформою (а саме подальшим відкладенням запровадження другого рівня, скасуванням усіх спеціальних пенсій тощо) і подальшим необґрунтованим зростанням пенсій без урахування поточної соціально-економічної ситуації у країні. Як наслідок, організаційна структура системи пенсійного забезпечення залишається складною (насамперед, через наявність великої кількості різноманітних законів та законодавчих актів, які її регулюють), що негативно позначається на системі державних фінансів України.

Брак належного фінансування пенсійної системи відповідним чином впливає на можливості держави здійснювати підтримку інших видів загальнообов'язкового державного соціального страхування, які мають не менш важливе значення для соціального захисту населення, ніж

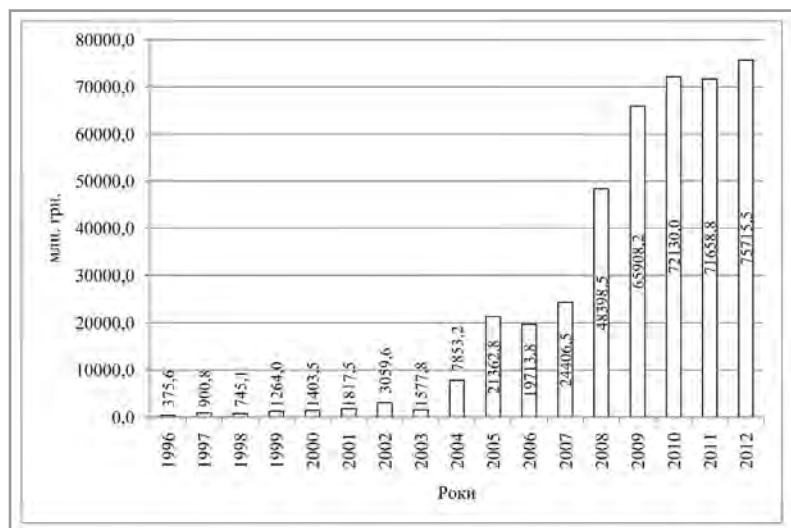

Рис. 2. Динаміка дефіциту власних ресурсів Пенсійного фонду України

Джерело: Розраховано автором на основі даних Пенсійного фонду України [16]

пенсійне забезпечення. Водночас, слід зауважити, що незважаючи на це, протягом останніх років вдається забезпечувати збалансованість доходів і витрат за умови повного виконання покладених на відповідні фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування завдань щодо здійснення соціальних виплат та надання соціальних послуг населенню. Але і тут є цілий ряд проблем, що стосуються, насамперед, фінансового забезпечення та його ефективності. Для їх узагальнення нами здійснено комплексний аналіз ефективності фінансового забезпечення всіх видів загальнообов'язкового державного соціального страхування. При цьому ми приділили значну увагу універсальним показникам, що використовуються у світовій практиці для аналізу ефективності фінансового забезпечення. Це такі показники, як частка трансакційних витрат у загальних видатках того чи іншого виду соціального страхування та ефективність збору соціальних відрахувань. Розрахунки засвідчили, що в Україні трансакційні витрати по всіх видах соціального страхування характеризуються відносною стабільністю (рис. 3).

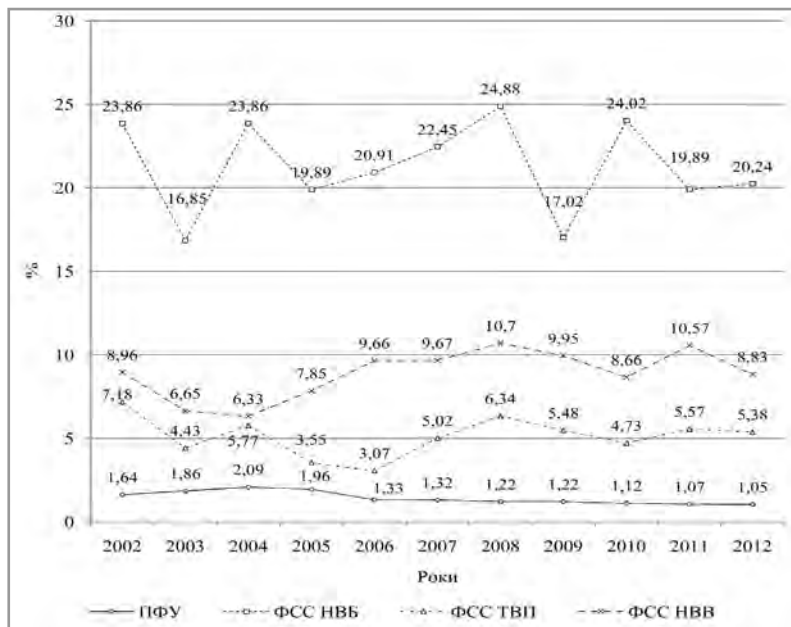

Рис. 3. Динаміка трансакційних витрат за різними видами загальнообов'язкового державного соціального страхування

Джерело: Розраховано автором на основі даних Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування [16-19]

Найбільша частка трансакційних витрат спостерігається по Фонду соціального страхування від безробіття (ФСС НВБ). Це пояснюється тим, що ФСС НВБ надає різноманітну кількість соціальних послуг безробітним, а отже, має великий штат соціальних працівників. Утім, слід відмітити той факт, що запровадження від 1 січня 2011 року єдиного соціального внеску (ЄСВ) та передача повноважень щодо його збору і нарахування до Пенсійного фонду України не призвели до значного скорочення трансакційних витрат по окремих видах соціального страхування. Наприклад, не відбулося оптимізації структури та чисельності працівників фондів (окрім Пенсійного фонду України), як це передбачалося. Понад те, у 2012 році організаційно-управлінські видатки фондів зросли порівняно із 2010 роком на 7,71% [16-19].

Якщо порівняти загальну частку трансакційних витрат із аналогічним показником у європейських країнах, то можна побачити, що вона знаходиться на середньому рівні. Наприклад, в Україні ця частка у 2012 році в середньому становила 1,93% усіх витрат соціального страхування, тоді як у країнах ЄС її значення коливалося від 0,99% у Румунії до 5,33% у Швейцарії. У США адміністративні витрати в державній програмі соціального страхування становлять менш ніж 1% загальної суми витрат [20, с. 120]. Тож є підстави стверджувати, що за цим показником ефективність фінансового забезпечення соціального страхування в Україні є достатньо високою.

Другий показник – індикатор ефективності збору соціальних відрахувань (характеризує відношення фактичних зборів відрахувань до загальної величини трудових доходів в економіці, поділене на встановлену законом ставку відрахувань) – свідчить про доволі низьку ефективність діяльності фондів соціального страхування зі збору внесків в Україні. Якщо в 1991 році він становив 0,6696, то у 2012 році – 0,4336. При цьому у країнах ЄС цей показник дорівнює близько 0,6566 [15]. Таким чином, можна висновувати, що в Україні існує, по-перше, чимала кількість працездатного населення, яка не включена до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування, але отримує доходи (наприклад, зайняті в неформальному секторі економіки), а по-друге, є значне ухилення від сплати страхових внесків шляхом або приховування доходів, або їх штучного зменшення (виплата частини заробітної плати працівнику в «конверті». Наприклад, за даними Пенсійного фонду України, близько 2 млн. застрахованих осіб отримують зарплату на рівні мінімальної або нижче) [16]. Такий стан речей свідчить про низьку ефективність системи соціального страхування саме у площині збору, нарахування та контролю за сплатою страхових внесків.

Висновки. Проведений аналіз фінансових аспектів системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні виявив наявність низки кризових проблем у цій сфері. Вони, на наш погляд, мають подвійний характер. З одного боку, як у світі, так і в Україні спостерігається концептуальна криза «держави всезагального добробуту», що виявляється через неспроможність держави продовжувати фінансувати в подальшому більшість заходів, спрямованих на поліпшення матеріального стану

населення. А з другого боку, демографічні зміни останніх десятиліть, трансформація соціально-суспільного устрою через появу нових форм бідності й посилення маргіналізації населення спричинили поглиблення конфлікту інтересів платників страхових внесків та отримувачів різного роду соціальних допомог. Збільшення частки державного фінансування в загальних видатках системи загальнообов'язкового державного соціального страхування свідчить про поступовий розпад механізмів загальної солідарності, що спираються на систему соціального страхування, засновану на взаємності соціальних ризиків. Отже, очевидно, що сучасна система соціального страхування потребує повного перегляду механізмів і принципів її фінансування та поступового переходу від солідарного (перерозподільного) принципу до накопичувального.

Література

1. Савченко Н. Формування та використання фінансових ресурсів системи соціального страхування України / Н. Савченко // Вісник КНТЕУ. – 2010. – № 1. – С. 110–118.
2. Борецька Н. П. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми / Н. П. Борецька. – Донецьк : Янтра, 2001. – 352 с.
3. Карамішев Д. Соціальне страхування як механізм реалізації соціальної політики держави / Д. Карамішев, Л. Карамішева // Публічне управління: теорія та практика. – 2011. – №1(5). – С. 128–132.
4. Кичко І. І. Страхування як елемент фінансового механізму соціального захисту / І. І. Кичко // Фінанси України. – 2005. – № 4. – С. 148–153.
5. Руженський М. М. Система соціального захисту населення у транзитивному суспільстві : монографія / М. М. Руженський. – К. : Ін-т підготовки кадрів держ. служби зайнятості, 2005. – 383 с.
6. Сидорчук А. А. Оцінка збалансованості фінансових ресурсів державного соціального страхування / А. А. Сидорчук // Наука і економіка. – 2010. – № 2(18). – С. 76–82.
7. Тропіна В. Б. Фіскальне регулювання соціального розвитку суспільства / В. Б. Тропіна; НДФІ. – К., 2008. – 368 с.
8. Esping-Andersen G. The Three Worlds of Welfare Capitalism / G. Esping-Andersen. – Princeton : Princeton University Press, 1990. – 266 p.
9. Hiroy Y. The Convergence of Social Insurance and Social Welfare / Y. Hiroy // Review of Social Policy. – 1997. – No 6. – P. 1–15.
10. Роик В. Д. Основы социального страхования / В. Д. Роик. – М. : Анкил, 2005. – 256 с.
11. Bichot J. Reconcilier la securite sociale et le marche / J. Bichot // Futuribles. – Paris, 1995. – No 196. – P. 3–19.
12. Cichon M. Financing social protection. Quantitative Methods in Social Protection / M. Cichon, W. Scholz, A. van de Meerendonk, K. Hagemejer, F. Bertranou, P. Plamondon. – Geneva: International Labour Office/International Social Security Association, 2004. – 663 p.
13. Devereux S. Using Technology to Deliver Social Protection: Exploring opportunities and risks / S. Devereux, K. Vincent // Development in Practice. – 2011. – No 20(3). – P. 367–379.
14. Статистика соціальних послуг України [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
15. Expenditure on pensions. Current prices (% of GDP) [Electronic resource] // Eurostat. – Accessed mode : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
16. Діяльність Пенсійного фонду України [Електронний ресурс] / Пенсійний фонд України. – Режим доступу : http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/category?cat_id=94750
17. Діяльність Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності [Електронний ресурс] / Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. – Режим доступу : <http://www.fsstv.gov.ua>
18. Діяльність Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України [Електронний ресурс] / Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України. – 2002–2012. – Режим доступу : <http://www.social.org.ua/activity>
19. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Державна служба зайнятості України. – 2002–2012. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/statdatacatalog/list>
20. Соціально-економічні дослідження в перехідний період: проблеми формування і реалізації політики сприяння розвитку підприємництва в Україні / НАН України, Ін-т регіон. досліджень ; відп. ред. М. І. Долішній. – Львів, 2002. – Вип. 1 (XXII). – 352 с.

Стаття надійшла до редакції 03.10.2013

References

1. Savchenko, N. (2010). Formation and usage of social insurance system financial resources in Ukraine. *Visnyk Kyivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu (The Bulletin of KNTEU)*, 1, 110-118 (in Ukr.).
2. Boretska, N. P. (2001). *Social protection of population at the modern stage: state and problems*. Donetsk: Yantra (in Ukr.).
3. Karamishev, D., & Karamisheva, L. (2011). Social insurance as a state social policy realization mechanism. *Publichne upravlinnia: teoria ta praktyka (Public Management: Theory and Practice)*, 1(5), 128-132 (in Ukr.).
4. Kichko, I. I. (2005). Insurance as a social protection financial mechanism element. *Finansy Ukrainy (Finances of Ukraine)*, 4, 148-153 (in Ukr.).
5. Ruzhenskyi, M. M. (2005). *Population social protection system in transitive society*. Kyiv: Institute of State Employment Agency Personnel Preparation (in Ukr.).
6. Sydoruchuk, A. A. (2010). State social insurance financial resource equilibrium assessment. *Nauka i ekonomika (Science and Economics)*, 2(18), 76-82 (in Ukr.).
7. Trokina, V. B. (2008). *Fiscal regulation of society social development*. Kyiv: NDFI (in Ukr.).
8. Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Princeton: Princeton University Press.
9. Hiroy, Y. (1997). The convergence of socialism and social welfare. *The Review of Social Policy*, 6, 1-15.
10. Roik, V. D. (2005). *The basics of social insurance*. Moscow: Ankil (in Russ.).
11. Bichot, J. (1995). Reconcilier la securite sociale et le marche. *Futuribles*, 196, 3-19 (in French).
12. Cichon, M., Scholz, W. et al. (2004). *Financing social protection. Quantitative Methods in Social Protection*. Geneva, International Labour Office/International Social Security Association.
13. Devereux, S., & Vincent K. (2011). Using Technology to Deliver Social Protection: Exploring opportunities and risks. *Development in Practice*, 20(3), 367-379.
14. The State Statistics Service of Ukraine (2009-2012). *The Statistics of Social Services in Ukraine*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukr.).
15. Eurostat (2011). *Expenditure on pensions. Current prices (% of GDP)*. Retrieved from <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
16. The Pension Fund of Ukraine (2002-2012). *The activity of the Pension Fund of Ukraine*. Retrieved from http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/category?cat_id=94750 (in Ukr.).
17. The Fund of Social Insurance on Temporary Loss of Labor (2002-2012). *The activity of The Fund of Social Insurance on Temporary Loss of Labor*. Retrieved from <http://www.fsstv.gov.ua> (in Ukr.).
18. The Fund of Social Insurance Against Industrial Accidents and Occupational Diseases in Ukraine (2002-2012). *The activity of the Fund of Social Insurance Against Industrial Accidents and Occupational Diseases in Ukraine*. Retrieved from <http://www.social.org.ua/activity> (in Ukr.).
19. The State Employment Service of Ukraine (2002-2012). *Statistical information*. Retrieved from <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/statdatacatalog/list> (in Ukr.).
20. Dolishnyi, M. I. (2002). Social and economic researches in a transformative period: problems of formation and realization of entrepreneurship development encouragement policy in Ukraine (*Col. of work. papers*). Lviv, NAS of Ukraine, Institute of Regional Researches (in Ukr.).

Received 03.10.2013

Щодо публікації наукових статей у науковому фаховому журналі «Економічний часопис-XXI»

Шановні колеги!

Журнал «Економічний часопис-XXI» – визнано в Україні та за кордоном наукове видання, яке засновано та видається Інститутом суспільної трансформації з 1996 року.

Науковий журнал «Економічний часопис-XXI» входить до переліку фахових видань з економічних та політичних наук (Постанова Президії ВАК України №1-05/3 від 14.04.2010 р.) та шести міжнародних наукометричних баз.

Пропонуємо науковцям, викладачам, аспірантам, докторантам публікувати свої наукові статті та результати дисертаційних досліджень у науковому фаховому журналі «Економічний часопис-XXI».

Вимоги до наукових статей викладені в Інтернеті за лінком: <http://soskin.info/ea/avtory.html>